ӘОЖ: 378.6
ҒТАМР: 78.19.07

ХАМИТКАЛИЕВ Р.Б.

ҚР Ұлттық Қорғаныс университетінің 1 курс магистранты

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ В ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Андатпа. Мақалада әскери қызметшілерді даярлау сапасына қойылатын талаптардың артуы жағдайында әскери педагогтың кәсіби педагогикалық қызметке психологиялық дайындығы мәселесі қарастырылады. Психологиялық-педагогикалық тәсілдерді талдау негізінде офицер-оқытушының психологиялық дайындығының құрылымын түсіну нақтыланады. Ол жеке-мотивациялық блокты, кәсіби қызметтің мақсаттары мен мазмұнын, ақпараттық блокты және кәсіби қызметті басқару блогын қамтитын интегративті білім ретінде ұсынылған. Олардың қалыптасуы жеке құрамды оқыту мен тәрбиелеудің тиімділігін қамтамасыз етеді, педагогикалық іс-әрекеттер туралы хабардарлықты және мұғалімнің кәсіби жүктемелерге төзімділігін арттырады. Нәтижелер әскери білім беру кадрларын даярлау және біліктілігін арттыру жүйесінде пайдаланылуы мүмкін.

Түйінді сөздер*:* дайындық, педагогикалық қызмет, кәсіби дайындық, психологиялық дайындық.

ХАМИТКАЛИЕВ Р.Б.

магистрант 1 курса Национального университета обороны РК

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ В ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Аннотация. В статье рассматривается проблема психологической готовности военного педагога к профессиональной педагогической деятельности в условиях возрастания требований к качеству подготовки военнослужащих. На основе анализа психолого-педагогических подходов уточняется понимание структуры психологической готовности офицера-преподавателя. Она представлена как интегративное образование, включающее личностно-мотивационный блок, блок представления и целях, и содержании профессиональной деятельности, информационный блок и блок управления профессиональной деятельностью. Обосновывается, что их сформированность обеспечивает эффективность обучения и воспитания личного состава, повышает осознанность педагогических действий и устойчивость преподавателя к профессиональным нагрузкам. Результаты могут быть использованы в системе подготовки и повышения квалификации кадров военного образования.

Ключевые слова*:* готовность, педагогическая деятельность, профессиональная готовность, психологическая готовность.

KHAMITKALIYEV R.

1st year master's student of the National Defense University of the Republic of Kazakhstan

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ В ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Annotation. The article discusses the problem of a military teacher's psychological readiness for professional pedagogical activity in the context of increasing requirements for the quality of training of military personnel. Based on the analysis of psychological and pedagogical approaches, the understanding of the structure of a military teacher's psychological readiness is clarified. It is presented as an integrative formation that includes a personal and motivational block, a block of knowledge about the goals and content of professional activity, an information block, and a block of management of professional activity. It is substantiated that their formation ensures the effectiveness of training and education of personnel, increases the awareness of pedagogical actions, and enhances the teacher's resilience to professional stress. The results can be used in the system of training and advanced training of military education personnel.

Keywords: readiness, pedagogical activity, professional readiness, psychological readiness.

Кіріспе. Әскери білім беруді дамытудың қазіргі кезеңі офицер-оқытушының кәсіби қызметіне қойылатын талаптардың өсуімен сипатталады, бұл оның педагогикалық жұмысқа психологиялық дайындығы мәселесін өзектендіреді. Әскери университет оқытушысының қызметі арнайы білім беру шеңберінен шығады және педагогикалық ықпалды, тәрбие жұмысын, психологиялық тұрақтылықты және жеке құраммен өзара әрекеттесу қабілетін қамтиды.

Зерттеудің мақсаты: әскери университет оқытушысының психологиялық дайындығының мәнін ашу және әскери білім беру кеңістігінің ерекшелігін ескере отырып, оның құрылымдық компоненттерін анықтау.

Зерттеу міндеттері:

1) психологиялық-педагогикалық әдебиеттегі қызметке жеке тұлғаның психологиялық дайындығы проблемасына негізгі тәсілдерді талдау;

2) оқытушының психологиялық дайындығын қалыптастыруға әсер ететін әскери ЖОО-дағы педагогикалық қызметтің ерекшеліктерін қарастыру;

3) әскери педагогтің психологиялық дайындығының құрылымын ашу.

Зерттеу материалдары мен әдістері: зерттеудің теориялық негізі отандық және шетелдік авторлардың жоғары мектеп психологиясы мен педагогикасы саласындағы еңбектері болды. Мақалада теориялық талдау, ғылыми ұстанымдарды салыстыру және жалпылау әдістері қолданылады.

Зерттеу нәтижелері және оларды талқылау. Әскери жоғары оқу орындарының оқытушыларын даярлау практикасын талдау педагогикалық білімнің болуы офицердің әскери білім беру ортасы жағдайында педагогикалық қызметті тиімді жүзеге асыруға дайындығының қалыптасуына кепілдік бермейтіндігін көрсетеді. Қызметтің ерекшелігі, өзара әрекеттесудің реттелуі, оқытудың тәрбиелік бағыты

және әскери қызметшілердің жеке қасиеттерін қалыптастыруға жауапкершілік оқытушының психологиялық ресурстарына ерекше талаптар қояды. Осыған байланысты психологиялық дайындық құбылысын кәсіби-педагогикалық қызметтің өнімділігін анықтайтын тұлғаның интегративті білімі ретінде қарастырған жөн. Әскери университеттегі педагогикалық қызмет тек білім берумен ғана емес, сонымен бірге мақсатты тәрбиелік әсермен, бағыну жағдайында өзара әрекеттесуді ұйымдастырумен, сондай-ақ психологиялық тұрақтылықты сақтау қажеттілігімен сипатталады.

Қызметке дайындық мәселесі психологиялық-педагогикалық зерттеулерде маңызды орын алады. Әр түрлі қызмет түрлеріне психологиялық дайындық мәселесін ғылыми дамыту XX ғасырдың екінші жартысында белсенді дамыды. Отандық педагогтар мен психологтардың еңбектерінде бұл құбылыс кәсіби міндеттерді сәтті орындауды қамтамасыз ететін мемлекет және тұлғаның тұрақты қасиеті ретінде қарастырылады.

Жеке көзқарас шеңберінде (Н.Д.Ливитов, К.К.Платонов, Л.А.Кандыбович) дайындық мотивациялық, ерікті, эмоционалды, нәтижелі компоненттерді қамтитын жеке тұлғаның интегративті сапасы ретінде түсіндіріледі, бұл оны мұғалімнің кәсіби тиімділігінің негізі ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Іс-әрекет тәсілінің өкілдері (А.Н.Леонтьев, С.Л.Рубенштейн) дайындықты оны жүзеге асыру барысында қалыптасатын қызмет тиімділігінің ішкі жағдайларымен байланыстырады. Бұл позиция аясында дайындық оқшауланған мемлекет ретінде емес, жеке тұлғаның кәсіби маңызды қызметке енуінің нәтижесі ретінде әрекет етеді.

Кәсіби қызмет саласындағы дайындықты зерттеу ерекше бағыт болып табылады, мұнда бұл ұғым тұлғаның кәсіби қалыптасу деңгейімен байланысты.

Дайындық ұғымы әр түрлі тұрғыдан қарастырылады. Дайындық дегеніміз-жеке тұлғаның дамуының белгілі бір деңгейі, көзқарасы, қызметті реттеу механизмі, ерекше ұзақ немесе қысқа мерзімді психологиялық жағдайы, белгілі бір әрекеттерді жүзеге асыруға бағытталған жеке күштердің шоғырлануы. Дайындық біртұтас бағдарлар деңгейінде интегративті болуы мүмкін, бұл сапа, күй және динамикалық процесс [1].

Қазақстандық педагогикалық мектеп кәсіби даярлық деңгейлерімен ерекшеленеді. Сонымен, Н.Д.Хмель кәсіби дайындықтың бес деңгейін қарастырды: күнделікті деңгей, төмен кәсіби деңгей, ситуациялық деңгей, модельдеу алдындағы деңгей, модельдеу деңгейі [2]. Көріп отырғаныңыздай, ең идеал модельдеу деңгейі болады, ол осы деңгейде мұғалімнің себеп-салдарлық байланыстар орнатуымен, педагогикалық әсер ету құралдарын дұрыс таңдауымен сипатталады, бұл өз

кезегінде студенттердің танымдық қызметіне де әсер етеді.

Кәсіби қызметке психологиялық дайындық Кәсіптік оқыту процесінде қалыптасады. Сонымен қатар, психологиялық дайындық-бұл кәсіби қызметтің тиімділігінің шарты.

Педагогика ғылымында дайындық педагогикалық қызмет субъектісінің маңызды сипаттамасы ретінде қарастырылады. Зерттеушілер оның оқу мен тәрбиенің тиімділігін қамтамасыз ететін мотивациялық-құндылық, когнитивтік, операциялық және тұлғалық компоненттерді қамтитын күрделі құрылымын атап көрсетеді.

Сонымен қатар, ғылыми дереккөздерді талдау зерттеулердің едәуір көлемімен дайындық мәселесі негізінен азаматтық білім беру жүйесінде зерттелетінін көрсетеді. XX ғасырдың 60-жылдарында әскери психологтар (М.И.Дьяченко, А.М.Столяренко және т.б.) дайындықты зерттей бастады. Дайындық көбінесе кәсіби қызметке дайындық ретінде қарастырылды және «қырағылық», «жұмылдыру дайындығы», «жауынгерлік дайындық» және т.б. сияқты ұғымдар арқылы анықталды, ал педагогикалық қызметке дайындық қарастырылмады. Әскери жоғары оқу орны жағдайында офицер-оқытушының психологиялық дайындығын қалыптастыру мәселесі жоғары регламенттілікпен, қызметтік иерархиямен және тәрбиелік үстемдікпен сипатталады және жеткілікті түрде дамымаған күйінде қалып отыр.

Сонымен қатар, әскери университеттегі педагогикалық қызмет азаматтық жоғары оқу орындары оқытушысының қызметінен түбегейлі ерекшеленетін бірқатар ерекше ерекшеліктерге ие. Азаматтық оқытушылардан айырмашылығы, әскери педагог педагогикалық қызметті жүйеде жүзеге асырады, мұнда білім беру процесі әскери оқыту мен тәрбиелеу, офицердің кәсіби маңызды қасиеттерін қалыптастыру және жауынгерлік қызметке дайындық міндеттерімен тығыз байланысты.

Әскери мұғалім бір уақытта мұғалім, офицер және жеке құрамның тәрбиешісі ретінде әрекет етеді. Қызметтік қызметті іске асыру және болашақ офицерлердің қалыптасу процесінің нәтижелері үшін жауапкершіліктің жоғарылауы жағдайында білім беру, тәрбие және басқару функцияларын жүзеге асыру. Бұл жағдайлар тек кәсіби құзыреттілікке ғана емес, сонымен қатар әскери оқытушының педагогикалық қызметті жүзеге асыруға психологиялық-педагогикалық дайындық деңгейіне де жоғары талаптарды анықтайды.

Алайда, ғылыми зерттеулердегі бұл мәселенің объективті маңыздылығына қарамастан, әскери Мұғалімнің психологиялық дайындығы дербес зерттеу объектісі ретінде үзік-үзік ұсынылған. Қолда бар жұмыстар негізінен офицерлерді кәсіби даярлау мәселелеріне арналған, ал офицер-оқытушының педагогикалық қызметке психологиялық дайындығы жеткілікті түрде ашылмаған күйінде қалып отыр. Осыған

байланысты біртұтас әскери-педагогикалық процестің субъектісі ретінде әскери Мұғалімнің психологиялық дайындығын теориялық тұрғыдан түсіну қажеттілігі туындайды.

Қызметтік тәсілге сүйене отырып және әскери университеттегі педагогикалық қызметтің ерекшелігін ескере отырып, әскери педагогтың психологиялық дайындығын кәсіби қызметті саналы, мақсатты және басқарылатын жүзеге асыруды қамтамасыз ететін өзара байланысты функционалды блоктардың тұтас жүйесі ретінде қарастырған жөн.

Әскери Мұғалімнің психологиялық дайындығының құрылымында келесі блоктарды қарастыру қажет деп санаймыз:

- педагогикалық қызмет барысында офицер-оқытушының уәждері мен көзқарастарының кәсіби құндылықтар жүйесін, әскери қызмет құрылымында Педагогикалық қызметті қабылдауды көрсететін жеке-мотивациялық блок;

- педагогтың болашақ офицерлерді оқыту мен тәрбиелеудің стратегиялық және тактикалық мақсаттарын хабардар ету дәрежесін, әскери ЖОО жағдайында педагогикалық әсердің түпкілікті нәтижелерін түсінуді сипаттайтын кәсіби қызметтің мақсаттары туралы түсінік блогы;

- әскери оқытушының педагогикалық жұмысының негізгі бағыттарын, функциялары мен міндеттерін түсінуді, қызметтің оқу, тәрбиелік және кәсіби компоненттерінің нақты үйлесімін түсінуді қамтитын кәсіби қызметтің мазмұны туралы идеялар блогы;

- ақпараттық блок психологиялық-педагогикалық, әскери-кәсіби және әдістемелік білімді қамтитын әскери ЖОО-да Педагогикалық қызметті жүзеге асыру үшін қажетті кәсіби білім жүйесін көрсетеді;

-әскери педагогтың өзінің психологиялық-педагогикалық қызметін жоспарлау, ұйымдастыру және түзету, сондай-ақ білім алушылардың білім беру мүмкіндіктерін басқару қабілетімен сипатталатын кәсіби қызметті басқару блогы.

Әрбір блок Кәсіби педагогикалық қызметтің тиімділігіне елеулі әсер ететін кәсіби маңызды қасиеттердің тізімін қамтиды.

Психологиялық дайындықты қалыптастыру әдістемелік дайындықпен қатар педагогикалық іс-әрекетті педагогикалық процестің психологиялық заңдылықтарының ерекшеліктерін, оның мүмкіндіктерін де, студенттерінің мүмкіндіктерін де дұрыс есепке алуды білуге мүмкіндік беретін деңгейге жетуден тұрады.

Қорытынды. Осылайша, жүргізілген теориялық талдау әскери педагогтың психологиялық дайындығын әскери университеттің нақты жағдайында педагогикалық қызметтің тиімділігін қамтамасыз ететін күрделі интегралды жеке

және кәсіптік білім ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Дайындықты жеке қасиеттер жиынтығы немесе мемлекет ретінде түсіндіретін дәстүрлі тәсілдерден айырмашылығы, біз әскери Мұғалімнің психологиялық дайындығы кәсіби сананың ішкі ұйымдастырылуын және офицер-оқытушының қызметін көрсететін біртұтас функционалды жүйе ретінде негізделгенін көрсетуге тырыстық.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. 1. Хозяинов Г.И. Педагогическое мастерство преподавателя. – М., 1988.
2. 2. Хмель Н.Д. Теория и технология реализации целостного педагогического процесса. Алматы, 2001.
3. 3. Сластенин В.А., Каширин В.П. Психология и педагогика: учебник для бакалавров. — М.: Юрайт, 2013. — 609 бет.
4. 4. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения/ Н.В. Кузьмина. - М.: Просвещение, 1984. – 254 бет.
5. 5. Сластенин В. А. Готовность педагога к инновационной деятельности // Сибирский педагогический журнал. 2007. № 1. С. 42–49 бет.
6. 6. Деркач, А.А. Педагогическое мастерство тренера/ А.А.Деркач, А.А.Исаев. – М.: Физкультура и спорт, 1981. – 375 бет.

REFERENCES:

1. 1. Khozyainov G.I. Pedagogicheskoe masterstvo prepodavatelya. – M., 1988.
2. 2. Khmel N.D. Teoriya i tekhnologiya realizatsii tselostnogo pedagogicheskogo protsessa. Almaty, 2001.
3. 3. Slastenin V.A., Kashirin V.P. Psikhologiya i pedagogika: uchebnik dlya bakalavrov. — M.: Yurayt, 2013. — 609 bet.
4. 4. Kuzmina N.V. Professionalizm lichnosti prepodavatelya i mastera proizvodstvennogo obucheniya/ N.V. Kuzmina. - M.: Prosveschenie, 1984. – 254 bet.
5. 5. Slastenin V. A. Gotovnost pedagoga k innovatsionnoy deyatelnosti // Sibirskiy pedagogicheskiy zhurnal. 2007. № 1. S. 42–49 bet.
6. 6. Derkach, A.A. Pedagogicheskoe masterstvo trenera/ A.A.Derkach, A.A.Isaev. – M.: Fizkultura i sport, 1981. – 375 bet.